

De les primaveres a l'hivern àrab

La condemna a mort de Mohamed Mursi, l'únic president democràticament elegit d'Egipte, és el símbol del fracàs de les 'primaveres àrabs' de fa quatre i cinc anys; al mateix temps, Estat Islàmic va estenent el seu particular 'hivern'.

Reportatge de *Miquel Payeras*

Tot un símbol. L'únic president electe a les urnes d'Egipte, condemnat a mort per la justícia dels colpistes que el derrocaren. Així ha acabat la famosa *primavera àrab* al país dels faraons. No ha tingut més bon final a la resta de nacions islàmiques on va florir. L'herència que deixa aquell moviment és més totalitarisme, caos, guerres i el califat d'Estat Islàmic, que ha celebrat el seu primer aniversari.

Mursi

Mohamed Mohamed Mursi Isa al-Ayyat, nascut el 1951, conegut per tothom com Mohamed Mursi, és un enginyer que entrà en política a través d'organitzacions islamistes moderades. Durant els anys 80 fou professor de la Universitat del Sud de Califòrnia. Se'l considera un polític prag-

màtic i moderat. Sota el règim de Hosni Mubarak aixecà sovint la veu contra les arbitrietats presidencials i els abusos comesos per les forces de seguretat. Això li valgué tant l'animadversió del poder establert com el reconeixement de molts dels seus conciutadans, gràcies als quals es convertí en diputat del Parlament el 2000. Quan esclatà la *primavera àrab* al país, Mursi ja era una de les cares més visibles i socialment reconegudes del Partit Llibertat i Justícia, impulsat per l'organització islamista Germans Musulmans. L'11 de febrer de 2011, dia en què el president egipci, Hosni Mubarak, dimití a causa de les manifestacions populars i la pressió dels seus aliats, sobretot dels Estats Units, Mursi era el polític que comptava amb més prestigi social per intentar ser el nou cap de l'Estat. A l'abril

va ser elegit líder del seu partit. Quedava clar que seria el candidat a president a les futures eleccions, les quals es torbaren més del que estava previst. L'exèrcit, que controla de veres el poder polític a Egipte, allargà tant com pogué el procés democràtic per intentar que un candidat proper fos qui tingués més probabilitats de victòria.

Finalment, els comicis se celebraren el 23 i el 24 de maig de 2012 en primera volta i el 16 i el 17 de juny en segona. Mursi s'enfrontà a l'ex-ministre Ahmed Shafik, el candidat del règim. Guanyà l'enginyer. Per molt poc: 51,9% contra el 48,1%. El dia 30 de juny prenia possessió del càrrec.

Tot d'una intentà una aliança fàctica amb els coptes -egipcis de religió cristiana- nomenant una dona d'aquesta confessió ministra del seu Govern. El

De les manifestacions que semblava que portarien la democràcia (foto de baix a l'esquerra), a molts països àrabs s'ha passat a la trista i dramàtica realitat de la guerra (foto de la dreta) impulsada pels fanàtics d'Estat Islàmic.

→ egipci” o, si no, correspondria als militars “anunciar un full de ruta per al futur”. Signava com a màxima autoritat del Consell el general Abdelfatah al-Sisi. Mursi es negà a considerar les exigències perquè “sóc el president legítim i electe”.

El 3 de juliol, en nom del poble, amb l'aquiescència de l'autoritat cristiana copta, Teodor II, i amb el suport d'alguns partits adversaris de Germans Musulmans, els militars perpetraren un cop d'estat. Mursi fou detingut, l'empresonaren –igual que a milers de militants del seu partit, que fou il·legalitzat–, començaren els assassinats selectius, desaparicions, tortures i, al cap de quatre mesos, s'iniciaren els judicis contra el president derrocat, acusant-lo d'ordenar l'assassinat de manifestants, de conspiració amb “potències estrangeres”, de traïció... El 21 d'abril de 2015 fou condemnat a 20 anys de presó per incitar la policia a matar manifestants i el 16 de maig a pena de mort com a culpable “d'espionatge i de conspirar amb milícies estrangeres”, sentència confirmada el 2 de juny.

El nou home fort d'Egipte, el general Al-Sisi, que manté bones relacions amb alts militars occidentals des del temps en què compartiren cursos de formació especialitzada a l'Army War College, als

Estats Units, i a la universitat militar Staff College, de Gran Bretanya, es va fer elegir president del país el 8 de juny de 2014. La brutal repressió que ordenà suposà, segons la BBC-World del passat 17 de maig, almenys 1.500 morts i molts milers més de detinguts. Per això Washington congelà l'ajuda militar al Caire. Pura façana. L'agost de 2014 Barack Obama anuncià “la renovació” de la venda d'armes per a

LA JUSTÍCIA DELS QUI DERROCAREN MURSI EL CONDEMNA A MORT I CAP PAÍS EUROPEU NI ELS ESTATS UNITS NO REACCIONEN

l'exèrcit egipci. A pesar que l'ONU, segons la ràdio i televisió pública britànica ja citada, ha constatat formalment que Egipte “té un sistema judicial en el qual les garanties d'un judici just pareixen cada cop menys respectades”, en referència als sumaris oberts contra Mursi, cap país occidental no se n'ha preocupat gens ni mica.

L'hivern àrab

La condemna a l'únic president electe i el règim d'Al-Sisi és la confirmació que la *primavera àrab* ha fracassat a Egipte. No sols en aquest país, però. La derrota de les ànsies democratitzadores també ha estat el resultat final a Marroc, Algèria, Tunísia, Líbia, Egipte, Jordània, Síria, Iemen i Bahrain, els països on es produïren els moviments de protesta que reclamaven llibertat. Brookings Institution, un dels principals instituts de reflexió i anàlisi sobre política internacional, creat el 1916, amb seu a Washington, actualment dirigit per Strobe Talbott, ex-secretari adjunt d'Estat del Govern de Bill Clinton, intentava vendre *urbi et orbi* el 2011 que el procés encetat a Tunísia i seguit a la resta dels països citats canviaria el món i, a més, deixaria sense cap sentit el terrorisme gihadista a ulls dels ciutadans àrabs: “Les primaveres àrabs són una daga en el cor de la ideologia d'Al-Qaida”, sentència aleshores Bruce Riedel, un dels seus reconeguts analistes. Poques vegades algú s'ha equivocat tant.

Un dels mitjans europeus que més es distingí glossant les meravelles que aquell procés iniciava, l'espanyol *El País*, admetia el passat 23 de desembre, en un article signat per Ignacio Álvarez-Ossorio,

que “transcorregut un temps raonable, disposem de la suficient perspectiva per concloure que les expectatives que generà la *primavera àrab* s'han vist defraudades”. Analitzava que amb la relativa “excepció” de Tunísia “la trajectòria dels altres països és, si més no, preocupant: alguns han optat per un retorn autoritari, com Egipte” i d'altres “estan immersos en processos de descomposició estatal” i/o enmig de “sagnants guerres” com Líbia, Iemen, Iraq, Síria...

En realitat ni tan sols es pot dir que Tunísia sigui una excepció. El nou Govern que es formà després de la *primavera* i de la fugida del president anterior, Zine al-Abidine Ben Ali, va renovar l'estat d'emergència que s'havia decretat per mor dels moviments populars. Els poders especials per a la policia i exèrcit, incompatibles amb la democràcia, es mantingueren vigents fins al març de 2014. La normalitat ha durat aquests escassos quinze mesos transcorreguts des d'aleshores. Com a conseqüència de l'atemptat gihadista del passat 29 de juny a un hotel de la cadena mallorquina Riu a la zona de Susa, en el qual moriren 38 turistes, es reimplantà l'estat d'emergència el 4 de juliol. És més, el president, Beji Caid Essebi, considerat democràtic per quasi to-

ta la premsa occidental, la Unió Europea i els Estats Units, anuncià que es “revisarà” la llei d'associacions per filtrar encara més la participació popular en política i que es tancaran 88 mesquites pel fet de ser sospitoses d'impulsar el gihadisme. El país viu, des de la famosa *primavera*, una creixent tensió producte dels atemptats islamistes radicals que s'han cobrat la vida de desenes de policies i militars. Els

DE LES PRIMAVERES NO QUEDA RES A CAP DELS PAÏSOS ON FLORIREN; ARA TOT ÉS HIVERN ARREU, I PITJOR QUE PODRIA SER EN UN FUTUR

últims atacs –com el de l'hotel mallorquí al juny i fa tres mesos un altre en un museu freqüentat per turistes– han estat reivindicats per Estat Islàmic (EI). Aquest moviment radical islamista té força predicament a Tunísia: amb 11 milions d'habitants hi ha captat, segons les xifres

del Ministeri de l'Interior, uns 3.000 tunisians que s'han desplaçat a Síria i/o Iraq per combatre a les files radicals.

Si el terrorisme gihadista assota el bressol de la *primavera*, pitjor encara està Egipte. Malgrat que Al-Sisi justificà el cop militar per assegurar la tranquil·litat al país i la persecució més efectiva dels terroristes, en realitat el resultat és just el contrari. A propòsit d'això, així avaluava *The New York Times* el recent assassinat, el 29 de juny, del fiscal en cap egipci, Hisham Barakat: “Al-Sisi arribà al poder amb la promesa de restaurar l'estabilitat després d'anys de desgavell polític (des de que començà la *primavera*) i resulta que la resistència gihadista no ha cessat d'augmentar des d'aleshores”.

Al Marroc, d'altra banda, les protestes de 2010 no tingueren la magnitud de Tunísia i Egipte, però també se'n produïren. Aleshores, el rei, Mohamed VI, anuncià una reforma constitucional que es concretà el 2011. Malgrat les declaracions formals de la nova Constitució sobre la condició democràtica del país, en realitat el monarca continua tenint amplis poders del tot incompatibles amb un Estat democràtic de veres.

A Algèria, les manifestacions –amb quatre joves immolats cremant-se vius– portaren el govern a anunciar, el 2011, reformes constitucionals i l'aixecament de l'estat d'emergència que feia 19 anys que hi era vigent. El president, Abdelaziz Butefflika, a pesar que ordenà represàlies policials contra els manifestants, assegurà que recollia les peticions populars de més democràcia i les convertí en part del seu programa electoral per als comicis d'abril de 2014. I hi guanyà, per quarta vegada consecutiva amb més del 80% dels vots i una participació del 50% del cens, enmig de crítiques de l'oposició, que l'acusa de fer trampes per continuar al poder. D'allò de més llibertat, ningú no n'ha sentit a tornar parlar.

Líbia ha passat de ser un Estat dictatorial sota la bota de Moammar al-Gaddafi a patir, després de la *primavera*, una guerra civil que enfronta nombro-

→ ses tribus i grups diferents, en la qual Estat Islàmic està consolidant posicions que fan tómer que pugui apoderar-se del país. No debades té sota control una part important de la franja litoral, uns 200 quilòmetres lineals dels 1.700 totals.

Les tímides manifestacions *primaverals* a Jordània no tingueren cap resultat pràctic. El rei Abdalà II continua instal·lat en el poder i totes les promeses de fer canvis democratitzadors s'han diluït. A Iemen, per un altre cantó, les revoltes aconseguiren que el president Alí Abdulà Salé fugís, però el resultat fou que el caos s'apoderà de tot el país, un dels més pobres del món: s'inicià una guerra civil entre diversos grups però ben aviat es veié que qui s'està disputant de veres l'hegemonia política i militar només són dos: Al-Qaida i Estat Islàmic. Al ric emirat de Bahrain, l'emir Hamad bin Isa al Jalifa no dubtà a ordenar represàlies brutals contra els manifestants que demanaven reformes l'any 2010 i, com que la comunitat internacional va fer ulls clucs, al març de 2011 imposà una nova llei de seguretat nacional que a la pràctica impedeix les protestes contra el Govern i la monarquia.

En resum: la *primavera* s'ha esvaït. Un dels analistes de la BBC-World, Kevin Connolly, es demanava retòricament, el desembre de 2013, si tot plegat no va ser un miratge en bona part fantasiejat per part dels periodistes occidentals que, encisats "pel paper que al seu parer tingueren a les mobilitzacions les noves tecnologies i aplicacions com Twitter i Facebook –la qual cosa als periodistes occidentals agrada molt– van extreure conclusions" que per ventura no eren correctes: "L'ús de les noves tecnologies es limitava a l'elit liberal i educada, i és possible que aquestes opinions ressonaren més del que hauria estat convenient" en els mitjans de comunicació occidentals, perquè la veritat és que "aquestes minories al final foren esclafades" pertot arreu.

A tots els països on va florir la *primavera* s'ha convertit, amb el transcurs de pocs anys, en un penós hivern. Especialment a Síria.

Síria i Estat Islàmic

Les protestes populars sirianes s'iniciaren tot just començat l'any 2011, seguint la senda dels altres Estats àrabs *primaverals*. Ben aviat els manifestants tingueren

un objectiu nítid: el president Baixar al-Asad, a qui no només volien fer fora del poder sinó també posar-lo davant d'un tribunal acusat de crims contra el poble perquè, segons l'oposició, "és violent, sanguinari i corrupte". Les peticions de "democràcia, llibertat i respecte als drets humans" deixaren del tot immutable Al-Asad, el qual, fent honor a la seva freda determinació totalitària, ordenà la repressió policial de les manifestacions.

En pocs mesos la situació empitjorà fort ferm. Aparegueren armes entre els manifestants que foren contestades pel foc de la policia. L'espiral acció-repressió disparà el nombre de ferits i morts que progressava geomètricament a cada mobilització que es convocava. La situació degenerà ben aviat. Una part de l'oposició política així com una porció de l'exèrcit s'aixecaren en armes contra el règim d'Al-Asad el 2011. La guerra civil s'estengué per tot el país el 2012 i enfrontà per una banda el que s'anomenava a si mateix Exèrcit Lliure de Síria i, de l'altra, les forces armades regulars. Estats Units i la Unió Europea prengueren partit tot d'una contra Al-Asad, a qui amenaçaren de portar-lo davant d'un tribunal internacional.

El president siríà (foto de dalt) Al-Asad va ser amenaçat per Estats Units i la Unió Europea de ser portat davant d'un tribunal internacional, però l'avanç d'Estat Islàmic i les seves aberracions (a la foto de baix, una execució de presoners) ha fet oblidar aquelles amenaces.

grups locals de la mateixa orientació ideològica i religiosa s'aixecaren en armes contra l'exèrcit regular, el Lliure i també contra Estat Islàmic. Tres quarts del mateix feren grups armats kurds del nord del país. La guerra de tots contra tots es generalitzà. Des d'aleshores i fins al juny passat es calcula que unes 40.000 persones han resultat mortes, més de tres dels 22 milions d'habitants han fugit del país, mentre que més de sis s'han desplaçat dins de les pròpies fronteres fugint de la violència. L'ACNUR, l'Agència per als Refugiats de Nacions Unides, ha definit la situació com "un drama humanitari extremadament greu".

Entre tots els combatents, Estat Islàmic demostrà ser el més fort entre 2013 i 2014. Superior, fins i tot, a les forces d'Al-Asad. Assolí el control d'importants enclavaments estratègics del país en els quals imposà la seva interpretació de la xaria, o llei islàmica: homosexuals llençats vius des dels terrats d'alts edificis, dones acusades de prostitució assassinades a pedrades, afusellaments massius, degollament de presoners de guerra, esclavatge sexual de dones cristianes, ofe-

Però tot es complicà molt més i la posició occidental canvià per la força dels fets consumats. Al veí Iraq el grup conegut com Estat Islàmic començava aleshores a fer-se fort en molts indrets del país. El seu líder, Abu Bakr al-Baghdadi, ordenà entrar a Síria per estendre-hi la revolució islamista radical. Per si faltava res,

gament dins aigua fins a la mort... Quan a les capitals occidentals arribaren aquestes notícies, les amenaces a Al-Asad van desaparèixer de cop. Però Europa i els Estats Units no s'implicaren en la guerra. De tal manera que les forces islamistes radicals continuaren guanyant més i més terreny tant a Síria com a Irak.

Quan el 10 de juny de 2014 les hordes d'Al-Baghdadi conqueriren la segona ciutat iraquiana, Mosul, occident va entendre el perill que implicava. Ningú es va prendre a broma el fet que el cabdill anunciés la creació, el 29 de juny següent, del Califat d'Iraq i Síria. Aleshores Barack Obama reaccionà i ordenà l'inici de la creació d'una coalició internacional per bombardejar les posicions d'Estat Islàmic en aquells dos països.

Els raids aeris començaren el setembre de 2014. Nou mesos més tard, segons les dades de l'Observatori Siríà per als Drets Humans, amb seu a Londres, el resultat no és gaire optimista. El nombre de combatents d'Estat Islàmic que els bombardejos han mort supera de poc els 2.000 i no es coneix el nombre de ferits. Però atès que, segons l'Observatori, només a Síria Al-Baghdadi disposa d'uns 50.000 efectius als quals s'haurien de sumar els d'Iraq, uns 20.000-30.000 més, el percentatge d'efectivitat dels atacs és manifestament baix. En aquest sentit, el president turc, Recep Tayyip Erdogan, i l'ex-cap de l'Estat Major de la Defensa del Regne Unit, general Sir Dave Richards, entre d'altres veus de rellevància, han demanat als aliats la intervenció per terra perquè "l'efectivitat dels atacs aeris és molt escassa", deia el general esmentat, i així no es podrà vèncer Estat Islàmic. L'Observatori es manifesta en la mateixa línia i, encara més, assegura que d'ençà que s'iniciaren els bombardejos aliats, els d'Al-Baghdadi no han fet més que consolidar les seves posicions, i que el juny passat controlaven un terç del territori iraquí i la meitat del siríà.

Així, en fi, ha acabat la *primavera àrab*. En un *hivern* cada cop més perillós. •

